

ס' לג – חו'מ

סעיף א'

משנה – "כל הכשר לדון כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון". (נדה מט):

משנה – "רבי יהודה אומר: ... האוהב והשונא. אוהב, זה שושבינו. שונא, כל שלא דיבר עמו שלושה ימים באיבה. א"ל (חכמים): לא נחשדו ישראל על כך". (סנהדרין כז):

השב"א, ריב"ש – אם קיבלו עליהם עדים להעיד עליהם, אינם יכולים לחזור בהם לאחר שהעידו בבית הדין אע"פ שהם נוגעים בדבר.

שו"ע – פסק את המשניות שכל הפסולים לדון פסולים להעיד חוץ מאוהב ושונא שכשרים להעיד אע"פ שפסולים לדון. **והסביר הסמ"ע**, שבעדות שתלויה בראיה ושמיעה לא חושדים שישנה בשביל אהבתו או שנאתו, אבל דיין שתלוי בסברה ומחשבה עלול לשנות בגלל אהבתו או שנאתו. ועוד, שאינו יכול לסבול לראות זכות לשונאו או חובה לאוהבו (נתיבות).

האם עובד כשר להעיד למעבידו?

פת"ש בשם גנה"ג הדב"ז – משרת הבית כשר להעיד למעבידו כמו שאוהב כשר. **וכ"כ התומים**. והביא הוכחה מהרמב"ם שכתב ששכירו ולקטו כשרים. **הדב"ז** – פסולים כי נוגעים בדבר.

פת"ש – הכל תלוי לפי ראות עיני הדיין, אם יש למשרת צד הנאה אפילו בדרך רחוקה בעדות פסול, ואם לא כשר.

סעיפים ב'-ג'-ד'-ה'

משנה – "אלו הן הקרובים: אחיו ואחיו ואביו ואחיו אמו, ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו ובעל אשתו, הן ובניהם וחתניהם וחורגו (בן אשתו) לבדו". (שם)

פסול אחים

גמרא – "מנהני מילי? דת"ר: לא יומתו אבות על בנים. מה ת"ל? אם ללמד שלא יומתו אבות בעוון בנים ובנים בעוון אבות, הרי כבר נאמר איש בחטאו יומתו, אלא לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים, ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות...
אשכחן אבות לבנים ובנים לאבות, וכ"ש אבות להדדי, בנים לבנים מנלן (בן ראובן ובן שמעון פסולים לאחיו ולאחיו אביו וכן פסולים זה לזה)? א"כ לכתוב קרא לא יומתו אבות על בן, מאי על בנים? דאפילו בנים להדדי.
אשכחן בנים להדדי, בנים לעלמא מנלן (כלומר שיהיו שני קרובים פסולים להעיד על אדם מהשוק)? ... א"כ לכתוב קרא ובן על אבות, אי נמי, הם על אבות, מאי ובנים, אפילו בנים לעלמא...
אמר רב נחמן: אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחי חמותי לא יעיד לי, בן אחות חמותי לא יעיד לי. ותנא תונא: בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הן ובניהן וחתניהן.
אמר רב אשי: כי הוינן בי עולא איבעי לן: אחי אחיו מהו? בן אחי חמותי מהו? בן אחות חמותי מהו? אמר לן תניתיה: אחיו ואחיו אביו ואחיו אמו, הן ובניהן וחתניהן". (שם כז: -כח.)

טור – כל הפסול של בעל אחותו ובעל אחות אביו וכו' שכוללים את בניהם וחתניהם, זה בבניהם וחתניהם שיש להם מאותן נשים שהם קרובות שלו, אבל מותר לבניהם ולחתניהם שיש להם מנשים אחרות. וכן להיפך אשת אחיו, אשת אחי אביו או אשת אחי אמו אסורה, אבל מותר בבניהן וחתניהן שיש להן מבעלים אחרים.

פסול קרובי האב

גמרא – "שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא: הלכה שלישי בשני כשר. רבא אמר: אף בראשון. מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא, ולית הלכתא כמר בר רב אשי... דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי: הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא". (ב"ב קכח: -):

נחלקו הראשונים בדעתו של מר בר רב אשי:

השב"ע – מר בר רב אשי התכוון שבני בנים לא יעידו על אבות עד אלף דורות, כי בן ירך אביו הוא.

ה"נ, המב"ס, רא"ש – סב לנכד זה שלישי בראשון ולכן מר בר רב אשי הכשיר, אבל אין הלכה כמותו כי אב ובנו זה ראשון בראשון כמו אח ואחיו, ולכן סבא ונכד הם שני בראשון. **מכאן משמע שדור רביעי (נין לסבא רבה, בן בן בנו) יהיה מותר.**

מרדכי בשם הגאונים, ר"ת, בה"ג, רבנו שמחה, סמ"ג – הלכה כרבי אבא ששלח לרב יוסף בר חמא ששלישי בראשון פסול (וה"ה בן בן בנו) ובשני כשר. **וכ"פ הדרכי משה** (לר"ת הפסול מדאורייתא ולמדרכי ובה"ג מדרבנן כי זה נלמד מיתור של וא"ו: "ובנים"). **הבית יוסף** הביא לכך הוכחות:

1. בירושלמי שאלו האם משה יכול להעיד לאשת פינחס, ורבי יוחנן אמר שמותר לכתחילה. משמע שרק לאשתו מותר, אבל לפינחס אסור.

2. המרדכי כתב שקרובים הם ארבע מעלות, שלוש מהתורה ואחת מדרבנן, והוא שלישי בראשון, שמדאורייתא מקודשת ומדרבנן לא, לבה"ג צריכה גט מספק ולבעל העיטור כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה.
ה"נ. הרמב"ם. רא"ש – הלכה כרבא ששלישי בראשון מותר, כגון ראובן לבן בן שמעון (וה"ה בן בן בנו), כי הוא בתראה. ואע"פ שבירושלמי משמע כרבי אבא, הלכה כתלמוד הבבלי שלנו. **וכ"פ הבית יוסף**.

שני"ע

1. פסק את המשנה וכלשון הרמב"ם, שאחים זה עם זה הם ראשון בראשון ופסולים, בין אחים מן האב ובין מן האם. בני אחים זה בזה הם שני בשני ובניהם הם שלישי בשלישי.
2. פסק כרי"ף, הרמב"ם והרא"ש שפסקו כרבא, ששלישי בראשון כשר (אדם לנכד אחיו), וכ"ש שלישי בשני (אדם לבן בן דודו).
3. כמשנה, ששני בשני (בני דודים) וכ"ש שני בראשון (דוד ואחיו) אסורים.
4. כמסקנת הגמרא וע"פ הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש, ששב ונכד אסורים כי זה נקרא שני בראשון. אבל סבא רבא לנינו זהו שלישי בראשון וכשר.
5. הביא כ"א את דעת ר"ת וסיעתו שפסקו כרבי אבא ששלישי בראשון אסור.

המ"א

1. פסק כר"ת וסיעתו ששלישי בראשון אסור.
2. הביא את דעת בה"ג ומרדכי שהפסול בזה הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא מקודשת. ונ"מ שאם קידש אותה בפני שלישי בראשון ואח"כ הלכה וקיבלה קידושין מאחר בפני עדים כשרים צריכה גט מראשון ומשני.

פסול קרובי האם

משנה – "ואלו הן הקרובים: ... בעל אמו... וחורגו (בן אשתו) לבדו...". (שם כז:)

תוקף פסול קרובי האם

גמרא – "...אשכחן קרובי האב, קרובי האם מנלן? אמר קרא: אבות, אבות תרי זימני, אם אינו ענין לקרובי האב, תנהו ענין לקרובי האם". (שם כח.)
המב"ם. ע"פ המגיד משנה – קרובי האם פסולים מדרבנן. **והסביר המגיד משנה** שכאשר לומדים דברים ב"אם אינו ענין" שזה אחת מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהם אז דינו מדרבנן כי זה אסמכתא בעלמא. וכ"כ הרמב"ם גם לדבי קידושי כסף שנלמדים מגזרה שווה שדינם מדרבנן.
המב"ם לפי הש"ך – חלק על המגיד משנה והסביר בדעת הרמב"ם לשיטתו שמה שנלמד באחת מ"ג מידות עדין דינו ותוקפו מהתורה אלא שאינו נכלל במנין תרי"ג מצוות כי חכמים חידשו את הדין, אבל ודאי שתוקפו מהתורה וה"ה קידושי כסף וכן פסול קרובי האם.
המב"ן. השב"א. ה"ב. ש. ה"נ. רא"ה – כל פסולי קרובי האם הם מהתורה.

טור – כמו שאבי אמו פסול לו, ה"ה שהוא פסול לאם אמו. אבל בעל אמו כשר, כי רק חורגו לבדו פסול ולא בן חורגו ולא חתנו. ולבעל אם אמו הוא בן חורגתו.
בית יוסף – לפי ר"ת שפסל שלישי בראשון, אז ה"ה אבי אבי אמו או אם אמו וה"ה בעלה ולכן גם כאן יהיה פסול.

המ"א – פסק כרמב"ם ע"פ המגיד משנה שפסולים מדרבנן.

ש"ך – חלק על הרמ"א והוכיח שכל הראשונים כולל הרמב"ם סוברים שהפסול הוא מדאורייתא. לכן המתקדשת בפני קרובי האם לא צריכה אפילו גט לחומרא.

אשה כבעלה

גמרא – "רב איקלע למזבן גוילי (קלפים), בעו מיניה: מהו שיעיד אדם באשת חורגו (אשת בן אשתו)? בסורא אמרי: בעל כאשתו. בפומבדיתא אמרי: אשה כבעלה, דאמר רב הונא אמר רב: מנין שאשה כבעלה? דכתיב ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא. והלא אשת דודו היא?
מכלל דאשה כבעלה". (סנהדרין כח:)

כמי ההלכה בין שתי הלישנות?

מהד"ג בשם ה"ב"ן – הקרוב לבעל פסול לאשה, כי מה שקנתה אשה קנה בעלה, אבל קרובי האשה מותרים לבעל, כי מה שקנה לא קנתה אשתו. והוא סובר ששתי הלישנות פליגי והלכה כלישנא שאשה כבעלה בלבד.

המב"ם. גמ"ק. יוסף. טור – אין מחלוקת בין הלישנות ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ומכאן למד הטור שפסול לאשת אביו, אשת אחיו, אשת אחי אביו ואשת אחי אמו ובניהן וחתניהן מאותם קרובים הפסולים לו וכן לכלת בנו ובתו.

המב"ם. רא"ש – אומרים אפילו תרי בעל כאשתו, ולכן אם ובת שהם ראשון בראשון, בעל האם לא יכול להעיד לבעל הבת.

שני בראשון ושלישי בראשון לענין בעל כאשתו

הא"ש – בשני בראשון לא אומרים אשה כבעלה, ולכן בעל האם מותר להעיד על בעל בת בנה או בת בנה, כי האם ובת בנה או בת בנה הם שני בראשון.
הג"מ – גם שני בראשון אומרים אשה כבעלה, אבל בשלישי בראשון לא אומרים כלל אשה כבעלה לכו"ע.

שנ"ע

1. פסק כנמוקי יוסף שהלישנות לא חולקות וכל אשה שפסול לה פסול לבעלה וכל בעל שפסול לו פסול לאשתו. ואפילו שני בשני פסול לאשתו (סמ"ע).
2. אפילו לפי הדעות ששלישי בראשון פסול בו מכשירים באשתו, כי זה כבר מופלג בדור.
המ"א – כמדרכי, שאם דנים לענין ממון ובעלה נהנה מזה פסול להעיד לה, כי כאילו מעיד בבעל ומה קנתה אשה קנה בעלה.
סמ"א – ודעת השו"ע זה כאשר יש לאשה נכסים שאין לבעל רשות בהם.

בעלים של בנות דודות וקרובי הגיס

גמרא – "תנו רבנן: חורגו לבדו. רבי יוסי אומר: גיסו. ותניא אידך: גיסו לבדו. רבי יהודה אומר: חורגו. מאי קאמר? ... אלא הכי קאמר: חורגו לבדו אבל גיסו, הוא ובנו וחתניו, ואתא רבי יוסי למימר גיסו לבדו וכ"ש חורגו... אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי." (שם כח:)
הראשונים הקשו באיזה גיסו מדובר כאן, אם מדובר אחי אשתו, אז בנו פסול בגלל בעל אחות אביו ואם מדובר בבעלי שתי אחיות, אז בן הגיס הוא בעל אחות אמו?

הש"ג – **התוספות** – **הא"ש** – בן גיסו פסול לו משום שגם הוא פסול לבן גיסו שהוא בעל אחות אמו, אבל אין הפסול בגלל קורבת גיסו ומסיבה זו לבד לא היינו פוסלים את בן גיסו, אלא רק בגלל בעל אחות אמו, אבל חתן גיסו כשר.
לכן, אם אחד נשוי לרחל ואחד לדינה בת לאה מותרים להעיד זה לזה, כי חתן גיסו מותר. וכ"ש אם נשואים שתי בנות אחיות או שתי בנות אחים **שלא אומרים פעמים בעל כאשתו**, אלא רק הנשואים שתי אחיות שהן ראשון בראשון, אבל לא שני בשני או שני בראשון. **וכן דנים כל חכמים צרפת ואשכנז.**
הג"מ – **הבית יוסף** – **המב"ם** – גיסו פסול לו וכל קרוביו, וגם חתן גיסו שיש לו מאשה אחרת גם פסול, כי זה כמו שני בראשון. אבל שני בשני כגון בעלים של שתי בנות אחיות מותרים, חוץ מבעל האם עם בעל הבת.
הג"מ – **הטור** – פסל אפילו נישואין עם שתי בנות אחיות או אחים שהם שני בשני כי אומרים תרי בעל כאשתו.

פסולים נוספים מדין חמיו

- טור** – כשר לו, אע"פ שהוא פסול לאשתו.
בית יוסף – הקשה, הרי זה ראשון בשני, ואומרים רק פעם אחת בעל כאשתו ולכן פסול לכו"ע? הבית יוסף הציע שני תיקונים לגרסא:
1. אחי אבי חמיו שכשר לו, אע"פ שפסול לאשתו שהיא בת בן אחיו לדעת ר"ת שפוסל שלישי בראשון, כי בזה לא אומרים אפילו פעם אחת בעל כאשתו. לכן משה מותר להעיד באשת פינחס לכו"ע.
  2. חתן אחי חמיו כשר לו אע"פ שפסול לאשתו מדין שני בשני, כי בשני בשני לא אומרים פעמים בעל כאשתו, וכאן הם בעלים של שתי בנות דודות.

הלכה**שנ"ע**

1. פסק את רבי יוסי וכפרוש התוספות והרא"ש, שלא אומרים פעמים בעל כאשתו, ולכן שתי נשים בנות דודות לבעליהן מותר להעיד זה על זה.
המ"א – לכתחילה לא יחתמו על שטר ביחד. **והסביר סמ"ע**, שחוששים לבי"ד טועים שיפסלו אותם בטעות ויבואו סתם לפסול את השטר.
ש"ג – גם לא יהיו דיינים יחד או עדים לאחד מבעלי הדין.
2. אם היו ראשון בראשון כגון אשה ובתה, בעל האשה אסור בבעל הבת, וכן בעלי אחיות אסורים.
3. כרי"ף והרמב"ם, שבשני בראשון כגון להעיד לבעל בת אחות אשתו (כשם שאסור להעיד לבן אחות אשתו, כך אסור בבעל בת אחות אשתו) אסור. והביא כ"א את דעת הרא"ש שמתיר בשני בראשון להעיד, ולא אמורים תרי בעל כאשתו.
המ"א – כך הלכה.
4. כרמב"ם, שאם פסול להעיד לבעל קרובה, מותר להעיד לכל משפחתו: בנו, אחיו וכו', וכן לגבי אשה.

סעיף ו'

גמרא – "אמר רב חסדא: אבי חתן ואבי כלה מעידים זה על זה ולא דמו להדדי אלא כי אכלא לדנא (כמגופה שאינה דומה לחבית)". (שם כח:)
שנ"ע – פסק כגמרא.

המ"א – הביא את דעת המרדכי בשם בעל העיטור, שאע"פ שכשרים לעדות אסורים לדון יחד, כי הם כמו אוהב ושונא. ובדיעבד דינו דין אף לדעת בעל העיטור (מהרי"ק), כי אין כאן אוהב או שונא ממש.

סמ"ע – יש חולקים על זה וסוברים שמותרים לדון כשמצדדים דיין שלישי איתם, ואפילו אם הן אוהבים גמורים, כי משום האהבה יודה אחד לחבירו על האמת. ורק במקרה בו שניהם שונאים ממש זה את זה אסורים לדון.

סעיף ז'

גמרא – "ובעל אמו הוא ובנו וחתנו: בנו היינו אחיו? אמר רבי ירמיה: לא נצרכה אלא לאחי האח (בן שיש לבעל אמו מאשה אחרת פסול לו, כי יש להם אח משותף). רב חסדא אכשר באחי האח. אמרו ליה: לא שמיע לך הא דר' ירמיה? אמר להו: לא שמיע לי, כלומר לא סבירא לי. אי הכי, היינו אחיו? תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם". (שם)

שנ"ע – הלכה כרב חסדא שמותר להעיד על אחי האח, כאשר לשניהם יש אח משותף אחד מהאב והאחד מהאם, כי אין ביניהם קורבה כלל.

סעיף ח'

המב"ם – האיש עם אשתו נחשב ראשון בראשון, ולכן לא מעיד על בנה ולא לאשת בנה ולא לבתה ולא לבעל בתה ולא לאביה ולא לאמה ולא לבעל אמה ולא לאשת אביה, שבכל אלו הוא ראשון בשני, ואומרים לשיטתו ולשיטת הרי"ף פעמים בעל כאשתו.

רא"ש – לשיטתו לא אומרים פעמים בעל כאשתו אלא רק בראשון בראשון, ולכן מותר באשת בנה ובבעל בתה, בבעל אמה ובאשת אביה.

שנ"ע – כרמב"ם שהבעל ואשתו הם ראשון בראשון, ולא מעיד לא לה, ולא לבנה (שני בראשון) ולא לאשת בנה ולא לבתה ולא לבעל בתה ולא לאביה ואמה ולא לבעל אביה ובעל אמה.

סמ"ע – מדויקים שנחשבים כראשון בראשון ולא כגוף אחד ואז יכול להעיד לבן בנה או לבת בתה כי זהו שלישי בראשון שכשר לדעת הרמב"ם. וכן מותר גם לאבי אביה או אבי אמה, כי הם שלישי בראשון שכשר לדעת הרמב"ם.

ט"ז. נתניבות – חלקו על הסמ"ע וסברו שבעל כאשתו זה גוף אחד ולכן לא מעיד לאבי אביה ולא לאבי אמה ודינם כשני בראשון.

סעיף ט'

גמרא – "אמר רבה בר בר חנה: מעיד אדם לאשתו ארוסה. אמר רבינא: לא אמרן אלא לאפוקי מינה (להעיד לחובתה), אבל לעיולי לה לא מהימן (כי זה לזכותו). ולא היא, לא שנה לאפוקי ולא שנה לעיולי לא מהימן". (שם)

רא"ש – כל זה לה, אבל לקרוביה כשר להעיד עד שתנשא **אפילו לכתחילה**, כי לגבה יש קרוב דעת אבל לא לגבי קרוביה, כגון בעל אחותה או בנה או בתה וכיו"ב.

בעל העיטור בשם תשובה הרי"ף, רמב"ם – הסכים לדעת הרא"ש, אך כתב **שלכתחילה לא יעיד לקרוביה** ורק בדיעבד כשר.

הגהות אשר"י – כל זה כשקידש אותה וטרם נשא, אבל אם רק עשה קנין קודם קדושין יכול להעיד לה. ודוקא לאפוקי מינה, אבל לא לעיולי לה שמא לא מהימן.

שנ"ע – כמסקנת הגמרא שארוס פסול לארוסתו. וכרי"ף וכרמב"ם, שאם העיד לקרוביה עדותו לא נפסלת אבל לכתחילה אסור לנהוג כך.

המ"א – כהגהות אשר"י, שדוקא ארוסה, אבל משודכת בעלמא אינם פוסלים. ואם רוצה להעיד שתזכה בממון אולי הוא נוגע בדבר.

סעיף י'

גמרא – "...דאי לא תימא הכי, משה ואהרן לחותנם משום דלא מיהמני הוא: אלא גזרת מלך הוא שלא יעידו להם, ה"נ גזרה מלך הוא שלא יעידו להם". (ב"ב קנט.)

שנ"ע – כתב ע"פ הגמרא שפסול קרובים אינו מחמת אהבה או חוסר נאמנות כי אסורים להעיד לו בין לזכות ובין לחובה, אלא גזרת הכתוב היא ולכן גם משה ואהרן אסורים להעיד זה לזה.

סמ"ע – לכן אוהב ושונא כשרים לעדות, כי אין פסול משום אהבה יתרה.

סעיף יא'

גמרא – "אמר רב נחמן: גרים הואיל ואתו לידן נימא בהו מילתא. אחים מן האם לא יעידו (כי ודאי יודעים מי האם), ואם העידו עדותן עדות. אחים מן האב מעידים לכתחילה. אמר: אפילו אחים מן האם מעידים לכתחילה. ומ"ש מעריות (שיוציא)? ערוה לכל מסורה, עדות לבית דין מסורה, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי". (יבמות כב.)

הש"י – ערוה לכל מסורה, ואם אחים שהתגיירו יתחנתו אז יטעו אנשים להכשיר ערוה מישראל, אבל עדות מסורה לבית דין, וזה שנתיר עדים אחים שהם גרים, לא יבואו להכשיר עדות אחים מישראל, כי בית דין יודעים את הטעם שגר שהתגייר כקטן שנולד דמי.

שנ"ע – פסק כאמימר שגרים אין להם קורבה ואפילו הם תאומים מעידים זה על זה כי גר שהתגייר כקטן שנולד.

ג'ית יוסף – כל זה כשהורתם ולידתם לא בקדושה, אבל אם הורתם שלא בקדושה ולידת שניהם בקדושה, הרי הם אחים מן האם ופסולים מדרבנן להעיד זה לזה. הבי"י הסתפק בזה, שאולי אפילו אם התגירה אמו בעודה מעוברת עדין הוא נחשב כקטן שנולד וכשר להעיד, ונשאר בצ"ע.

זרכי משה בשם הר"ש – מוכח להדיא בגמרא שמדובר בגר שהיתה לידתו שלא בקדושה ואח"כ התגייר, אבל אם היתה לידתו בקדושה אינו יכול להעיד לקרובים. והש"ך פסק כד להלכה וכתב שזה מוסכם על כל הפוסקים.

סמ"ע – אבל אם אחד נולד כגוי והתגייר יכול להעיד לאחיו אפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה.

סעיף יב'

משנה – "היה קרוב ונתרחק הרי זה כשר. רבי יהודה אומר: אפילו מתה בתו ויש לו בנים ממנה, הרי זה קרוב". (שם כו):

גמרא – "א"ר תנחום א"ר טבלא אמר ר' ברונא אמר רב: הלכה כרבי יהודה. רבא אמר רב נחמן: אין הלכה כרבי יהודה. וכן אמר רבה בר בר חנה: אין הלכה כרבי יהודה". (שם כח):

טור – אם בא עד ונמצא שהיה קרוב והעיד ונפסל ונפסק הדין ואחר כמה ימים התרחק ועדותו כעת כשרה, לא חוזר ומעיד, כי כיון שנפסק הדין אז הוא נפסק ולא סותרים את הדין.

שו"ע – כת"ק, שאם היה קרוב לו ונתרחק (כגון שהיה פסול לו מחמת בעל קרובה ומתה אשתו או התגרשו) כשר לעדות.

המ"א – כבית יוסף בשם בעל העיטור, שאם נפסק הדין בעודו קרוב ופסול לא יוכל לחזור ולתבוע אח"כ שוב ולהשתמש בעד הזה שנהיה כשר כי כבר נפסק הדין.

סמ"ע – אם ראה את העדות כשהוא קרוב, אז אפילו אם הדין התנהל לאחר שהתרחק פסול (כדלקמן). ואם ראה בעודו כשר ואח"כ נתקרב ולא יכול להעיד ונפסק הדין כמי שבו עדים ואח"כ התרחק ג"כ לא יוכל לשוב ולהעיד אע"פ שתחלתו וסופו בכשרות כי נפסק הדין.

ש"ג – מדובר שראה בעודו פסול אבל בית הדין לא ידע ואז התבררה קרובתו ונפסל ונפסק הדין והתרחק, כעת לא יוכל לתבוע שוב את דינו.

סעיף יג'

גמרא – "... מיתבי: היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו, פיקח ונתחרש, פיתח ונסתמא, שפוי ונשתטה, פסול. אבל אם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו, פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה, כשר. זה הכלל: כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול, תחלתו או סופו בכשרות, כשר..." (ב"ב כח).

הש"ג – הפסוק אומר "והוא עד או ראה", מכאן שהוא צריך להיות ראוי להעיד בשעת ראייה.

משנה – "היו שתי כיתי עדים, כפרה ראשונה ואח"כ כפרה השניה, שתייהן חייבות, מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתייהן". (שבועות לא):

גמרא – "בשלמא שניה תתחייב דכפרה לה ראשונה (ואין לו עדים יותר והפסידו אותו), אלא ראשונה אמאי, הא קיימא שניה (והראשונים לא הפסידו אותו כלום)? אמר רבינא: הכא במאי עסקינן: כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובים בנשותיהן ונשותיהן גוססות, מהו דתימא, רוב גוססים למיתה (וכאילו שיש לו עוד כת עדים), קמ"ל השתא מיהא לא שכיב". (שם לב - לג).

טור – מכאן למד שגיסים הנשואים שתי אחיות והאחיות גוססות ונעשו עדים כשהיו גוססות, אע"פ שמתו אח"כ אין יכולים להעיד **כי צריך שתהיה תחלתו וסופו בכשרות**.

מרדכי בשם מהר"ם – עד שנעשה עתה קרוב, השטר פסול, שמא לאחר שנעשה קרובו כתב וזייף את הזמן והקדים אותו. ואע"ג שכתוב בשטר הנפק ג"כ פסול, כי הדיינים חותמים על השטר אע"פ שלא קראוהו ואפשר שאחר שנעשה חתנו נכתב. ואם עדים מעידים שראו את חתימתו בשטר קודם שנעשה חתנו, כשר.

המרדכי הקשה על מהר"ם מדוע פסל את השטר שמא זייף את מועד החתימה, הרי לא מחזיקים אנשים כרשעים!

תוספות. רמב"ם. בעל העיטור. מרדכי – חלקו על מהר"ם והכשירו את השטר גם אם נעשה קרוב אח"כ.

שו"ע – כבר ייתא, שאם היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ועכשיו נעשה חתנו פסול. וה"ה ידע לו עדות כשהיה חתנו ואז מתה בתו פסול, כי דורשים מפסוק שצריך שיהיה כשר הן בשעת ראייה והן בשעת הגדה. אבל אם ידע העדות כשלא היה חתנו ונעשה חתנו ואז מתה בתו והתרחק יכול להעיד כי תחלתו וסופו בכשרות.

ש"ג – ה"ה מי שגרש את אשתו יכול להעיד לה רק בעדות שראה קודם שנישאו, אבל בעדות שראה אחר שנישאו לא, מאותה הסיבה שצריך תחלתו וסופו בכשרות.

סעיף יד'

רא"ש – שכיב מרע שצוה בפני עדים שקרובים לו ורחוקים מבניו, אין הצואה כלום, כי היו קרובים בזמן קבלת העדות.

רא"ש בשם גאון – הכשיר את העדות, כי העדות היא בשביל בניו והם רחוקים בשעת מסירת העדות.

שו"ע – פסק בסתם את דעת הרא"ש, והביא את הגאון שמכשיר.

מה טעם הגאון שמכשיר?

סמ"ע – כי אין בצוואה תועלת לכ"מ אלא לבניו והם רחוקים.

ט"ז – כי אין בזה נפק"מ לשכיב מרע כי הוא יכול לחזור בו. מכאן הסיק הט"ז שאם זו מתנת שכיב מרע שצריך בה קנין אז פסול, כי העדות נודעת אליו כי לא יכול לחזור בו.

קצות החושן – חלק על הט"ז, וכתב שגם במתנת שכיב מרע עם קנין יכולים להעיד נגד בניו

סעיף טו'

בעל העיטור בשם ר"י מיגוש. נמוקי יוסף בשם רמב"ו. תוספות (ב"ב מג.), רמב"ם, רא"ש. מרדכי בשם ר"י – תחלתו וסופו בכשרות נצרך כאשר הפסלות תלויה בגוף כגון פסול קורבה, אבל אם הפסלות תלויה בממון אז לא. לכן אם היה נוגע בדבר בשעה שראה את העדות מפני שהיה לו הנאה בדבר יכול להסתלק כך שלא תהיה לו הנאה בדבר ולהעיד. **וכ"פ הבית יוסף**. וכן אם היה יודע עדות לקרובו ונסתלק אותו קרוב מאותו ממון, כשר.

תוספות (נדה ג.), מהר"ם מרוטנבורג, רבנו ברנז – מה שמותר לאחר הסתלקות מאותו ממון זה רק לדון בו אבל לא להעיד.

שו"ע – כרמב"ם והרא"ש וש"פ, שבפסול מחמת ממון לא צריך תחלתו וסופו בכשרות, שאם הוא פסול כי הוא נוגע בדבר יכול להסתלק מן הענין ולהעיד.

סמ"ע – פסול קורבה פוסל את העד עצמו ואפילו אם התרחק, הראיה היתה כשהיה פסול ונפסל כבר בראשונה, משא"כ בפסול ממון שברגע שמוציא

עצמו מהענין ונכנס אחר תחתיו כאילו מעולם לא היה לו נגיעה בדבר.

ש"ך (ס' לז ס"ק יב) – במקרה זה המוחזק יכול לטעון "קים לי" כדעת מהר"ם ותוספות ולפסול את העד כי צריך תחלתו וסופו בכשרות.

סעיף טז'

גמרא – "אילעא וטוביה (עדי ההלואה) קריבי דערבא הוו. סבר רב פפא למימר גבי לוח ומלוה רחיקי נינהו. אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אי אית ליה ללוח, לאו בתר ערבא אזיל מלוה?!". (מכות ז.)

הש"ך – מדובר בעדי ההלואה, כגון שבא להיפטר ולומר לא לוייתי, והעדים הקרובים מעידים שלוח.

רא"ש בשם הראב"ד – מדובר שהטענות על עסקי פרעון, כגון שאמר לוח למלוה שפרע ובה להיפטר מלשלם ולכן גם לפטור את הערב, והלך המלוה

והביא עדים שהודה בפניהם שלא פרע, אז יוצא שהעדים מחייבים את הערב שקרוב אליהם.

וקשה, מדוע אי אפשר לעשות פלגינן דיבורא ולהאמין לגבי הלוח ולא לגבי הערב?

הראב"ד תרץ, כי זה דיבור אחד ואי אפשר להאמין לדיבור זה לגבי אדם אחד ולא להאמין לו לגבי אדם אחר.

הרא"ש תרץ, שעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ולכן לא עושים פלגינן דיבורא.

שו"ע – פסק ע"פ הגמרא שעדים שקרובים לערב פסולים ללוח, בין אם הלוח בא להפטר בטענה שלא לוח (להד"מ) והם מעידים שלוח כהסבר רש"י, ובין אם טוען שפרע והם מעידים עליו שהודה שלא פרע כהסבר הראב"ד.

סמ"ע – לפי רש"י יש הנאה לערב בעדות, כי כשטוענים שלוח, מניחים **שהערב איש טוב ולא יכפור בהלואה וישלם**, והם מכניסים את הלוח במקום

הערב ופוטרים את הערב ומחייבים את הלוח, ולראב"ד אין לו כי מעידים שלא פרע, וקמ"ל שפסולים אפילו אם אין הנאה ממש לערב בעדותן.

ט"ז – הט"ז חלק הסמ"ע וכתב שיש נפק"מ והראב"ד יכשיר במקרה של רש"י, כי שם מדובר **שגם הערב וגם הלוח כופרים** בעיקר ההלואה, וכאשר

מעידים על הלוח, כאילו אינם מעידים על הלוח ונמצא שאין עדות שהיה ללוח שותפות עם הערב, משא"כ במקרה של הראב"ד שגם הערב וגם הלוח

מודים שהיתה ההלואה, אז ברגע שמעידים שלא פרע מיד הולכים לערב.

מרדכי – מכאן למד המרדכי שקרובי נרצח יכולים להעיד על הרוצח, וקרובי מוכה יכולים להעיד על המכה לגרשו מבית הכנסת או עונש דומה, **כי בשני**

מקרים אלו אין הנאה למוכה או לנרצח מהעדות. ואפילו הנרצח עצמו, כל זמן שהוא חי (כשבאו לדון) ואינו טריפה יכול להעיד (כמו "פלוגי רבעני

לאונסי").

המ"א – פסק כמרדכי.

סמ"ע – וכל זה כשמת, אבל אם נשאר חי לא מקבלים עדותו לענוש בשבת וריפוי.

גית יוסף – למד מכאן שטריפה פסול לעדות. כי אינו חי ואינו בר עדות.

הרכי משה – טריפה פסול בדיני נפשות כי צריך עדות שאפשר להזים אותה, וכאן זו עדות שא"א יכול להזימה כי טריפה לא יענש. אבל בדיני ממונות

שלא צריך עדות שאפשר להזימה טריפה כשר. **וזה ע"פ חילוק המרדכי וכ"כ הסמ"ע לקמן בסע' יז**. אמנם לדעת הסמ"ע לרוב הפוסקים צריך עדות

שאפשר להזימה גם בד"מ וגם בזה טריפה פסול.

ש"ך – האריך לחלוק על הדרכי משה בזה, שגם בדיני ממונות צריך עדות שאפשר להזימה והוכיח זאת מהמון סוגיות. אמנם למעשה מסכים עם חילוק

הדרכי משה ומכשיר עד טריפה בדיני ממונות. **וכ"פ הנתבות**.

סעיף יז'

ה"ף ורא"ש ע"פ הירושלמי. השב"א – עדים שקרובים זה לזה או קרובים לדיינים פסולים. ואפילו בדיעבד אם הדיינים קיבלו עדות מעדים הקרובים

להם לא עשו כלום, כי אין זו קבלת עדות כלל.

רא"ש – בדיעבד אין לפסול שטר שהעדים שבו קרובים לדיינים שכתבו עליו הנפק.

גמולק' יוסף רבנו שמחה תוספות בשם ה"י (ב"ק צ:) – עדים הקרובים לדיינים יכולים להעיד בפניהם כי ניתן להזימם בבית דין אחר.

מחבר – פסק כרי"ף והרא"ש ע"פ הירושלמי, וכרשב"א שאפילו בדיעבד לא עשו כלום.

סמ"ע – הטעם בזה כי צריך עדות שאתה יכול להזימה, והדיינים לא יקבלו הזמה על קרוביהם. ובדיני ממונות לא צריך עדות שא"א יכול להזימה לפי תוספות ולכן מכשיר את העדות, אבל רבים חולקים על זה.

ג"ת – צ"ע אם פוסלים למעשה כי יש דעות שמכשירות.

סעיף יח'

רא"ש, מחבר – אם הקהל מינו עדים תקנו שרק עדותם תהיה שווה ולא שום עדות אחרת, יכולים להעיד אף לקרוביהם כיון שקיבלו עליהם עדים אלו כנאמנים. **וכתב הרמ"א**, שכל זה כשלא שווה שום עדות אחרת, אבל אם מינו סתם עדים בעיר, אין כוונתם שיעידו לפסולים. וכן דיינים הממונים בעיר לא ידונו לקרוביהם. וכן נוהגים.